

Sprog & Samfund

Nyt fra Modersmål-Selskabet 2018/1

TEMA: MODERSMÅLSDAGEN

Bogense – landets mindste købstad – er en smuk by, der ligger ved Lillebælt omtrent på højde med Fredericia og neden under Juelsminde. Regeringen har besluttet at flytte Dansk Sprognævn til Bogense. Selv om nævnets direktør og medarbejdere sikkert finder Bogense idyllisk, synes de helt sikkert ikke, at udflytningsplanerne er den rene idyl. Modersmål-Selskabet er også kritisk.

Idyl i Bogense? Dansk Sprognævn skal flytte ind

Ulykkelig og alvorlig kalder en enig bestyrelse i Modersmål-Selskabet beslutningen om at flytte Dansk Sprognævn til Bogense. Vi mener, flytningen er til skade for rekrutteringen af medarbejdere og for det nødvendige samarbejde med andre sprogfaglige institutioner i Københavnsområdet. Dansk Sprognævn er nemlig en forskningsinstitution, der har brug for medarbejdere med helt særlige kvalifikationer. Læs hele pressemeddelelsen på side 8.

Beslutningen om at flytte Dansk Sprognævn til Bogense har udløst mange reaktioner i pressen og fra vores medlemmer.

Borgmesteren i Bogense konstaterer ifølge Lotte Thorsen i Politiken den 7. marts 2018, at det er

lige meget, om det er en god eller dårlig beslutning, for den er taget, og mener i øvrigt, at det er en indflytning. Han tilføjer, at der er job til ægtefællerne.

Lektor Henrik Jørgensen, Aarhus Universitet, forsker bl.a. i forskelle mellem talt og skrevet sprog, hvilket er relevant for at diskutere sproglig normering, som Dansk Sprognævn beskæftiger sig med. Henrik Jørgensen frygter en stivnet retskrivning som følge af udflytningen og advarer ligesom en del andre sprogfolk regeringen mod at isolere en vidensinstitution som Dansk Sprognævn.

Vi har fået usædvanlig mange reaktioner. Mange tak! Læs nogle af de mange kommentarer fra Modersmål-Selskabets medlemmer på side 8. **R.**

Modersmål-Selskabets bestyrelse

Formand

Mette Bjørnvig Kaufmann mbk@modersmaalselskabet.dk

Næstformand og kasserer

Adam Hyllested adamh@modersmaalselskabet.dk

Øvrige medlemmer

Bo Tao Michaëlis
Claus Tilling
Ingrid Carlsen
Michael Bach Ipsen
Peter Michael Hornung
Ulla Susanne Weinreich
Georg Stubbkær Adamsen

Disse bestyrelses-
medlemmer kan
kontaktes via
kontaktformularen
på hjemmesiden eller
via sekretariatet.

Suppleanter til bestyrelsen

(Er indtrådt i bestyrelsen)

Modersmål-Selskabets sekretariat

v. Georg Adamsen
Kærvænget 28A, Gl. Sole
8722 Hedensted
Tlf. 21 860 864
sek@modersmaalselskabet.dk
CVR-nr. 76824215

Kontingent og betaling

Oplys altid medlemsnummer, navn og adresse.

Danmark

Kontingent/abonnement: 250 kr.
Giro: kortart 01 – kontonr. 667 6901
Giro via netbank: Reg.nr. 9570, kontonr. 667 6901
MobilePay: 35556

Grønland, Færøerne og udland

Kontingent/abonnement: 400 kr.
Danske Bank
Account No: 9570 – 6676901
SWIFT-BIC: DABADKKK
IBAN: DK803000006676901

Modersmål-Selskabet

Modersmål-Selskabet har til formål at virke for bevarelse og udvikling af modersmålet som en grundlæggende forudsætning for dansk kultur og folkestyre. Dette tilstræbes ved:

- At vække forståelse for betydningen af en klar, udtryksfuld og varieret anvendelse af sproget i tale og skrift – med respekt for dialekterne.
- At formidle kendskab til forskning og uddannelse vedrørende det danske sprog.

Hjemmeside: www.modersmaalselskabet.dk
Facebook: www.facebook.com/ModersmaalSelskabet

Sprog & Samfund – Indhold

Marts 2018 (36. årgang nr. 1)

- 1 Idyl i Bogense? Dansk Sprognævn skal flytte ind
- 3 Påvirkning af dansk og universiteternes brug af sprog
- 6 Gerda Thastum Leffers – også stædig og dreven!
- 7 Ildsjæl med ideer – forfatteren Gerda Thastum Leffers
- 8 Uforståelig udflytning af Dansk Sprognævn
- 9 En antologi om sproget i alle følelsesladede situationer
- 11 Nordjysk (vendelbomål)
- 13 Vendsyssel-Gildet – vendelbomålets venner
- 16 Medlemsmøde og generalforsamling tirsdag den 22. maj 2018 • Sprogprisen 2018 • *Wir sprechen gerne Deutsch* • Har du betalt kontingent?

Temaer i dette nummer

Leder 1; Modersmålsdagen 3–5; Tak til Gerda 6–7; Dansk Sprognævn 8; Boganmeldelser/Årbøger 9–10; Dialekter 11–14; Nordisk 15; Mindeord 15

Sprog & Samfund

Modersmål-Selskabets medlemsblad, Sprog & Samfund, udkommer fire gange årligt.

Artikler, der offentliggøres i Sprog & Samfund, tegner ikke nødvendigvis selskabets holdning. Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Ansvarshavende redaktør

Georg Stubbkær Adamsen
Adresse: Modersmål-Selskabets sekretariat (se spalte 1)
mobil 26 49 80 45 • red@modersmaalselskabet.dk

Øvrige redaktionsmedlemmer

Adam Hyllested adamh@modersmaalselskabet.dk
Mette Bjørnvig Kaufmann mbk@modersmaalselskabet.dk

Bladudvalget

Mette Bjørnvig Kaufmann; Adam Hyllested;
Michael Bach Ipsen og redaktøren

Korrektur

Bladudvalget og Ulla Susanne Weinreich

Layout

Georg Adamsen

Tryk

Dafolo A/S, Frederikshavn

ISSN

ISSN 0108-433X (trykt udgave)
ISSN 2246-4212 (PDF)

Påvirkning af dansk og universiteternes brug af sprog BA i lingvistik Michael Bach Ipsen mbi@modersmaalselskabet.dk

Det stormer, ikke mindst fra vest; sproglige påvirkninger trænger ind over landet. Nogle er bekymrede for, om dansk som et af ovenstående træer vil blive væltet og rykket op med røde. Er der grund til det? Generelt eller f.eks., når det gælder universiteterne? Er der nogen, der bygger sproglige dæmninger, så vi ikke skal blive oversvømmet og drukne, for nu at bruge en anden metafor?

Modersmålsdagen markerede vi i år ved at invitere vores medlemmer og Dansk Sprognævnns formand, professor Anne Holmen, og direktør Sabine Kirchmeier til et hyggeligt arrangement i Hjørnestuen på Vartov. Deres emner var dels, hvilke strømninger der påvirker dansk sprog, dels de danske universiteters brug af dansk og fremmedsprog. Modersmålsdagen blev indstiftet af UNESCO den 21. februar 1999 og har siden været mærkedag. Dagen har til hensigt at fremme sproglig mangfoldighed og øge bevidstheden om sprogets betydning for udvikling og kultur.

Før hvert oplæg og som afslutning på aftenen fik vi alle lejlighed til at bevæge stemmelæberne med sange, som på hver deres vis smukt hylder det

danske tungemål, akkompagneret af Carsten Holbek på harmonika.

Selvom Dansk Sprognævn er ved at blive revet op med røde og pålagt at plante institutionen flere timer væk fra de fleste samarbejdspartnere og uddannelsesinstitutioner, hvor der kan rekrutteres kvalificerede forskere og studentermedhjælpere (se side 8), havde direktøren, Sabine Kirchmeier, og formanden, Anne Holmen, taget sig tid til at fejre modersmålsdagen med medlemmerne, Kirchmeier for at fortælle om sprognævnets virke og om, hvilke strømninger der påvirker dansk i disse år, Holmen for at orientere om sprogbrugen på de danske universiteter.

Sabine Kirchmeier: Hvad påvirker dansk?

Sprognævnets opgaver Allerede før Sabine Kirchmeier tog hul på sin præsentation, efterlyste nogle af tilhørerne, at Dansk Sprognævn øver en

mere normativ indsats, som kunne få folk til at holde op med at lave fejl, men det kunne Kirchmeier fortælle, at nævnet slet ikke har beføjelser til. Det er et politisk styret organ, som har fået nogle konkrete opgaver. To af disse er at forske i og beskrive det danske sprog, som det tales og især skrives af danskerne, og at udarbejde og udgive Retskrivningsordbogen. Her er der ikke blot tale om bogen med hårdt eksamensgrønt bind, men en stor elektronisk database, *orddatabasen*. Den leverer data til sprognævnets eget elektroniske opslagsværk på *dsn.dk* og til *ordbogen.com*, som har en meget stor brugergruppe på gymnasier og videregående uddannelser med omtrent 60 millioner opslag årligt. Med de 2,8 millioner opslag direkte på sprognævnets egen hjemmeside og eksterne abonnenter som Wordfeud resulterer det i næsten 72 millioner opslag i *orddatabasen* hvert år.

Påvirkning udefra Mange har udtrykt bekymring over den store påvirkning, som engelsk gennem

Fra debatten

Registersnak Der blev både talt og snakket. Et medlem af Modersmål-Selskabet fortalte om sin forbandelse ved og evne til at hæfte sig ved *enhver* sproglig fejl og roste sprognævnets direktør for et formfuldendt og fejlfrit dansk, men udtrykte også bekymring over danskernes forkærlighed for at *snakke* i stedet for at *tale*, som dannede mennesker burde gøre. Dette tilfælde, mener jeg, er dog snarere end en fejl et eksempel på forskellige registre. De nordiske sprog skelner nemlig ikke skarpt mellem det uformelle og formelle register i modsætning til bl.a. fransk og italiensk, hvor der er henholdsvis tre og hele fem registre, som bruges afhængig af situation og forhold talerne imellem. Et par muntre vendelboer i den anden ende af forsamlingen bemærkede da også lakonisk, at der hvor de kom fra, var man bestemt ikke for fin på den til at snakke.

Årsager til påvirkningen udefra? Hvilke dybere årsager er der til påvirkningen udefra, ville en tilhører vide? Det korte svar var ifølge Sabine Kirchmeier pengene. »Følg pengene!«, sagde hun.

længere tid har haft på dansk, der ikke opfinder sine egne nye udtryk ligesom f.eks. islandsk, men også her var der godt nyt fra Sabine Kirchmeier: Hvis man betragter indtaget af nye ord siden 1945, udgør engelske ord 72 % i islandsk og 79 % i dansk, men hele 87 % i finsk, som ellers ikke er et germansk sprog med tilbøjelighed til at indarbejde fremmedord fra engelsk. På enkeltordsniveau er der sågar tendenser til, at engelske fremmedord viger tilbage for de danske varianter, så forandringen går begge veje. Således er *bodyguard* for *livvagt* vejet fra 43 % til 26 %, bl.a. fordi *bodyguard* ikke passer i alle sammenhænge. Sabine Kirchmeier understregede også, at selvom nogle fremmedord fuldt ud erstatter de danske i nogle situationer, er de ikke gangbare i andre. Der er vel ingen, der løfter et øjenbryn, uanset om man siger, at man vil *booke* eller *bestille* en billet, mens det næppe vil gå ubemærket hen, hvis man spørger, om man kan *booke* en dessert på en restaurant.

Eller bør man sige spisested? For *restaurant* er jo et gammelt indlån fra fransk. Men *spise* er til gengæld et endnu ældre indlån fra tysk. Det dansk, vi har i dag, er gennem mange år blevet påvirket udefra, og hvis vi skulle udelukke alle ord, som ikke har rod i tysk eller latin og græsk, ville vi end ikke have hovedparten af det danske ordforråd tilbage. Man kan ikke komme uden om, at sprog påvirkes af de mennesker, der bruger det. Ellers ville vi gå og tale det samme som for tusind år siden og savne begreber for de fleste opfindelser efter hjulet.

Ny sprogteknologi I takt med at der kommer ny teknologi, som benytter sig af sprog, er det vigtigt at sikre, at produkter til det danske marked udvikles på dansk. Her menes der naturligvis ikke dansk som den jammerlige talesyntese med forkert udtale og tryk, som man kan høre, når stoppestederne annonceres i busserne i Hovedstadsområdet. Nej, teknologien skal gengive et korrekt dansk, som ikke er påfaldende at lytte til, ligesom talegenkendelse uproblematisk skal kunne genkende varieret hverdagsdansk. Det er ikke nogen enkel opgave i det hele taget, men især ikke på grund af den komplekse danske fonologi og udtalevariation, men det er en opgave, som det sprogteknologiske udvalg i Dansk Sprognævn bruger meget tid på i år.

Type	Periode	Styring	Sprogfag	Undervisningssprog
Middelalder	– 1700	Autoritet og indsigt	Klassiske	Latin
Oplysning	1700–1850	Fornuft	Klassiske, tysk og fransk (dansk)	Latin Pensum på tysk og fransk
Nationalt	1850–1990	Nationalstaten	Dansk, vest-europæiske	Dansk Pensum på dansk, engelsk, tysk og fransk
Postnationalt	1990–	Markedet	Fra over 40 til over 30	Dansk og engelsk

Sprog på Københavns Universitet (Anne Holmens dias, jf. Mortensen & Haberland 2012)

Anne Holmen: Parallelsproglighed på KU

Sprogpolitik og sprogbrug på KU Sprognævnets formand, Anne Holmen, er professor ved Københavns Universitet i parallelsproglighed, tidligere i dansk som andetsprog, og har undersøgt brugen af dansk og fremmedsprog side om side, også kaldet parallelsproglighed, på de videregående uddannelser i Danmark. Universiteterne prioriterer muligheden for at tiltrække udenlandske studerende og sikre udvekslingsaftaler for danske studerende meget højt, og derfor udbydes en del fag på engelsk. På KU's fakultet med det lidet danskklingende navn *Science* (natur- og biovidenskaberne) er al undervisning på kandidatniveau tilmed på engelsk, mens al undervisning på bachelorniveau foregår på dansk. Mere broget er det på Humaniora, Teologi og Samfundsvidenskab, hvor det besluttes på fag- eller underviserniveau. På Sundhed og Jura er undervisningen primært på dansk.

Ulempen ved et stort fokus på engelsk er, at ikke-engelske fremmedsprog og især dansk har lavere prioritet. Af udgivelser på ph.d.-niveau er kun 15 % på dansk og 2 % på andre fremmedsprog end engelsk, da engelsk har stor betydning for at få forskning anerkendt og formidlet internationalt.

Forskere, studerende og dansk Der bliver gjort meget for at tilbyde udenlandske forskere og studerende dansk kurser, men de fleste oplyser, at de hovedsageligt taler dansk med deres medkursister og underviser på dansk kurser og ellers klarer sig med engelsk.

Studerende skriger på fremmedsprog Det skaber derimod frustration hos danske studerende, at de ikke har tilstrækkelig mulighed for at tilegne sig fremmedsprog på det nødvendige niveau, såvel

akademisk engelsk som tysk og fransk, og derfor føler sig nødsaget til at fravælge udlandsophold. Tysk er eksempelvis adgangsgivende på mange studier i Østeuropa, og arbejdsmarkedet efterspørger i stigende grad tysktalende ingeniører og fransktalende jurister og samfundsvidenskabelige kandidater til EU-institutionerne.

Kurser i sprog er nødvendige, men kan ikke stå alene, og det er vigtigt at bruge sproget både på og uden for studiestedet. Det gælder også, når man vil studere i udlandet. ■

Om oplægsholderne og referenten

Direktør Sabina Kirchmeier,

Dansk Sprognævn, er cand.mag. i dansk sprog og litteratur, bachelor i tysk sprog og litteratur fra KU 1987 og ph.d. i lingvistik og datalingvistik fra Odense Universitet 1997. Lektor m.m. ved Institut for Datalingvistik indtil 2006, hvor hun blev direktør i Dansk Sprognævn.

Formand for Dansk Sprognævn, professor Anne Holmen,

er cand.mag. i engelsk og sprogvidenskab fra KU 1983 og ph.d. i andet-sprogstilegnelse fra KU 1989. Professor i dansk som andetsprog 1999–2011, professor i parallelsproglighed 2011– og leder af Center for Internationalisering og Parallelsproglighed 2012–.

Michael Bach Ipsen er bachelor i lingvistik fra KU 2017. Suppleant og indtrådt i Modersmål-Selskabets bestyrelse 2017.

Gerda Thastum Leffers – også stædig og dreven!

Sprog & Samfund har indhentet et par udtalelser, som der ikke blev plads til i sidste nummer. Temaet Tak til Gerda afsluttes af Gerda selv i næste nummer.

Gerda kan man nemt tage fejl af ved første møde. Hun ligner så umiddelbart inkarnationen af den type, som Jørn Lund døbte »de blå hattedamer«: det blide smil, den lette konversation, den høflige artikulation. Meget tyder på en let altmodisch personlighed i et let sippet sprogselskab, der har et og andet at lære for at nå ud i virkeligheden. Og det er så alt sammen forkert.

Bag den kultiverede fremtræden gemmer sig både markante holdninger og en god portion jysk (!) stædighed, der i alle diskussioner fordrer gode argumenter. Gerda giver ikke op, før hun er overbevist, og den stamina, der godt kan provokere, har holdt hende førende i Selskabet gennem alle omvæltninger.

Undervejs har hendes omgivelser så også kunnet forbavses over, at hun trods sin stilfærdige stemmeføring har været den mest liberale i den sproglige debat, nysgerrig og med på udviklingen, i opposition til ethvert bagstræv. Det klarsyn har hun bevaret langt forbi den alder, hvor de fleste er holdt op med at flytte sig. Selv, efter at hun mistede Aage, der i så mange år stod bag hende, som praktisk hjælper til arrangementer og som moralsk ryggestød hjemme, når problemerne tårnede sig op i Selskabet.

Flexibiliteten, kvalitetssansen og viljen til at overkomme og komme videre har sammen med usvigelig loyalitet over for opgaverne og i de private relationer været ledetråde i Gerdas virke. ■

Michael Blædel var årbogs- og bladredaktør gennem 34 år. For nylig fyldte *den gamle redacteur* 75 år. Læs portrættet på hjemmesiden via <https://goo.gl/YEuADJ>

Gerda er fuldt og fast overbevist om, at et godt, nuanceret og klart sprog får mennesker til at mødes i øjenhøjde, at det fremmer dialog og samtale i samfundet. Et nuanceret og detaljeret sprog fremmer demokratiet. Hun er af den overbevisning, at et smukkere sprog er med til at gøre verden til et smukkere sted.

Gerda er helt utrolig viljestærk, engageret og energisk. I alle årene har hun arbejdet for sprogets sag. Hun er også vældig kreativ. Hun har i alle årene fundet på temaerne til årbogen. Hun er åbensindet og progressiv. Selv sprog og sex kan udgøre temaet for en årbog.

Gerda er en dreven organisationsperson. Hun føjer ikke bare andre i deres vilje eller interesser, men kæmper for sine egne synspunkter. Gerda er ingen engel. Hun kan være stærkt kritisk over for personer, ideer eller forslag, som hun ikke bryder sig om. Det, der gør Gerda til Gerda, er hendes evne til at kommunikere kritik og uenighed uden at blive personlig, uden at geråde i konflikt og uden at lægge sig ud med folk.

Gerda er forfatter og har skrevet to bøger. Derfor er hun også medlem af Dansk Forfatterforening, hvor hun stadig er fagligt aktiv. Også studiekredse i sit hjem har Gerda stået for.

Gerda var en af de første kvinder, der læste retorik på den nyoprettede uddannelse på Københavns Universitet. ■

Jørgen Christian Wind Nielsen sad i bestyrelsen for Modersmål-Selskabet 2006–2017 og var formand for Modersmål-Selskabet 2009–2016.

Ildsjæl med ideer – forfatteren Gerda Thastum Leffers

Af seniorkonsulent, dr.med. Henning Kirk kirk@dadlnet.dk

Medlemmerne af Modersmål-Selskabet kender Gerdas imponerende livsenergi og hendes sans for sprog – som bl.a. har gjort det muligt for hende at redigere årbogen i 35 år.

Vi kender også til hendes energi og sprogsans i Forfatterforeningens seniorgruppe, hvor daværende formand Vagn Steen allerede fra starten fik hende med i bestyrelsen. I de forløbne knap 20 år har Gerda været et trofast bestyrelsesmedlem, og hun har brændt for sagen: at gøde jorden for forfatter-skab i moden alder.

Gerda har været i moden alder i mange år. Ildsjæle holder sig aktive, fordi de brænder for en sag. Og man kan næppe finde et bedre eksempel end Gerda, hvis man vil anskueliggøre, hvad der ligger i den antikke metafor for livsløbet som én lang forbrænding. Samtidig med at Gerda har været seniorgruppens nestor, har hun også været en af dem med flest nye ideer.

En af de første oplevede vi på et møde i seniorgruppen, hvor Gerda læste op af en tekst, hun havde skrevet til lejligheden. Den handlede om en bestemt dag i hendes liv: Den dag, hvor hendes mor var rejst. Hvor hun som 16-årig pige uden varsel – fra den ene dag til den anden – befandt sig i en familie uden mor. Hendes fortælling gjorde stort indtryk,

ikke kun på grund af den alvorlige historie, men også på grund af hendes evne til at fortælle den på sit formfuldendte sprog.

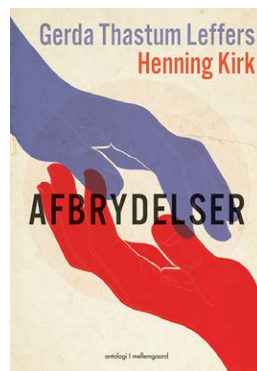
Den efterfølgende diskussion førte til en beslutning om at udgive en antologi med titlen *En dag i mit liv* (Frydenlund 2007). Gerda var en af de tyve forfattere, der bidrog med et kapitel.

En anden idé til en antologi kom Gerda med i 2014. Hun havde i mange år tænkt over, at forfattere og andre kreative mennesker ofte har ideer til bogprojekter, der af forskellige grunde ikke bliver til noget. Hun fik os med på ideen, og Gerda og undertegnede redigerede en antologi, hvor 20 forfattere skriver om »afbrydelser«, ikke kun om forliste bogprojekter, men om afbrudte relationer eller aktiviteter.

Gerdas forfatterskab afventede ligesom cand. mag.-uddannelsen, at børnene først skulle blive voksne. Men så havde den knap 60-årige også noget på hjerte! På bibliotek.dk kan man læse, at hun siden har stået som forfatter til 27 avisartikler, 11 tidsskriftartikler og 26 bogtitler. Sin fine erindringsbog *Min årstid* udgav hun i en alder af 92 år.

Uanset vejr, vind og synshandicap møder hun – med hjælp fra Flextrafik – op i Forfatterforeningen i Strandgade til seniorgruppens møder. Her er vi glade for, at alder ikke er nogen hindring. Vi kan fortsat glæde os over at høre hendes fine sprog og mærke hendes engagement og idérigdom. Gerda er en ildsjæl, og hun brænder for det danske sprog – i tale og skrift. Hendes modersmål er dejligt, det har så mild en klang! ■

Henning Kirk er seniorkonsulent, speciallæge i samfundsmedicin og dr.med. Formand for Dansk Forfatterforenings seniorgruppe. Henning og Gerda har sammen redigeret bogen *Afbrydelser*, der udkom i 2015.

Sammen redigerede Henning Kirk og Gerda bogen *Afbrydelser* i 2015.

Både Gerda og Henning Kirk bidrog til bogen *En dag i mit liv* med henholdsvis moderen og faderen som hovedperson.

Uforståelig udflytning af Dansk Sprognævn

Regeringen besluttede i januar, at Dansk Sprognævn skal flytte til Bogense på Nordfyn. Modersmål-Selskabets bestyrelse udsendte 21. februar 2018 en pressemeddelelse, hvor vi kalder udflytningen alvorlig og ulykkelig. Nedenfor bringes pressemeddelelsen i sin helhed.

Regeringen har besluttet at udflytte Dansk Sprognævn fra Frederiksberg til Bogense. Det er dybt bekymrende, mener Modersmål-Selskabet, som har sæde i Dansk Sprognævns repræsentantskab. Dansk Sprognævn er sat i verden for at løse vigtige opgaver af betydning for alle danskeres hverdag – og som vedrører noget af det mest centrale for samfundets sammenhængskraft.

Dansk Sprognævn har sået tvivl om, hvorvidt det efter en udflytning overhovedet vil være i stand til at udføre sine lovbestemte opgaver. Modersmål-Selskabet finder denne situation ulykkelig og meget alvorlig – og er forundret over, at beslutningen om en udflytning af en så central institution hverken ledsages af faglige begrundelser eller visioner for nævnets virke i fremtiden.

Modersmål-Selskabet arbejder hver dag for, at den vigtige debat om danskernes fælles sprog og retskrivningen foregår på et så oplyst grundlag som muligt. Det kræver forskere, der følger nøje med i udviklingen og til stadighed opdaterer vores viden i tæt samarbejde med andre sprogfaglige institutioner, og det kræver en stadig rekruttering af studentermedhjælpere fra universiteter i nærheden.

Modersmål-Selskabet opfordrer derfor regeringen og kulturministeren til i samråd med Dansk Sprognævns bestyrelse og medarbejdere at finde en løsning, der gør det muligt at bibeholde et tæt dagligt samarbejde mellem nævnet og andre centrale sprogfaglige miljøer.

Kontakt Modersmål-Selskabets formand, Mette Bjørnvg Kaufmann eller næstformanden, Adam Hyllested for uddybende kommentarer. ■

Beslutningen om, at Dansk Sprognævn skal flyttes til Bogense, har medført mange kommentarer i medierne. Nedenfor gengives nogle af de mange kommentarer, som medlemmerne har sendt os.

Tidligere kriminaldommer Peter Garde, Hilerød, håber, at Modersmål-Selskabet kan mobilisere rigtig mange medlemmer til en alvorlig protest. Ifølge Garde er udflytningen af Dansk Sprognævn og andre statslige arbejdspladser et forsøg på at rette op på, at man i 2005 fjernede det uundværlige danskesborgerskab, da man i en lang række mindre og mellemstore købstæder nedlagde dommer- og politimesterkontorerne. Problemet er blot, at man vil flytte »institutioner, der efter deres natur og formål hører hjemme i København, væk derfra«. At sende nogle »ansatte til Bogense og tvinge nævnet til at holde møder og indrette bibliotek i Bogense, vil kun være en marginal indsprøjtning til Bogense, men en alvorlig svækkelse af Dansk Sprognævn«.

Neurolog Erik Boisen skriver, at det er en forkert politisk beslutning, der savner faglig basis, og som vil være ødelæggende for nævnets arbejde. Boisen mener ligesom Peter Garde, at det må hindres.

Andre medlemmer har dog udtrykt mindre forståelse for bestyrelsens holdning og mener, at det kun er godt at få sprogforskere væk fra København og tættere på de variationer af dansk, der tales i hele landet og i grænseregionen.

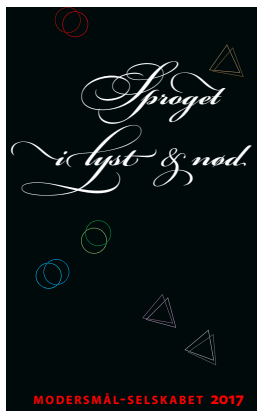
På Bogense-egnen glæder mange sig over de statslige arbejdspladser. Borgmesteren tror på, at medarbejderne med tiden vil flytte til omegnen eller blive rekrutteret fra Fyn eller Region Syddanmark.

Kulturjournalist Lotte Thorsen, som fik Modersmål-Prisen i september, skriver i Politiken den 7. marts om udflytningen. Der er slet ingen tvivl om, at Bogense er en smuk by. Men er det nok?

I Modersmål-Selskabet bemærker en af forfatterne til pressemeddelelsen, Adam Hyllested, at Lotte Thorsen får forelagt en hel del argumenter for, at det nok skal gå. Desværre handler de ikke om nævnets faglige virksomhed og de krav, det stiller. ■

En antologi om sproget i alle følelseladede situationer

Anmeldt af cand.mag. Helga M. Garne helgagarne@gmail.com

Når man som udenforstående bliver bedt om at anmelde et årsskrift til et medlemsblad, er det svært ikke at føle sig lidt beklemt ved opgaven. På forhånd var jeg dog spændt på at stifte bekendtskab med Modersmål-Selskabets årbog, som jeg aldrig før har læst eller haft i hænderne. Jeg kendte selska-

bet af navn og husker især en anekdote fra et retstavningskursus om Modersmål-Selskabet som en klub af sprogentusiaster, der af æstetiske hensyn overtræder den gængse retstavning.

Desværre blev jeg skuffet ved læsningen af årsskriftet. Det indeholder, foruden to indledende forord og et langt afsluttende afsnit med tak til *Gerda Thastum Leffers*, ti artikler, der stikker i hver sin retning. Flere af dem taber gnisten under-

vejs, fordi de forsøger at gabe over for meget stof, fortaber sig i personlige anekdoter eller vil sige noget om alt for meget og derfor bliver upræcise. Overordnet set virker årsskriftet på mig lidt intetsigende og rodet.

Grunden er måske, at årets titel *Sproget i lyst og nød* angiver et meget bredt tema. *Gerda Thastum Leffers* skriver: »Når vi taler om sproget i lyst og nød, tænker vi på sproget, når vi er glade, og sproget, når vi er kede af det, plus alle de nuancer, der er inden for de to udtryk.« Årsskriftet indeholder altså artikler om sproget i alle følelseladede situationer – begravelser, fyringer, fester og Facebook.

I den alvorlige ende er *Knud Lindholm Laus* indlæg om tonen i indvandringsdebatten. Lau forsvarer dem, der er utrygge ved udviklingen, og argumenterer for, at sprog faktisk spiller en rolle for retfærdiggørelsen af folkedrab. Lau argumenterer med inddragelse af litteratur om Holocaust og folkemordet i Rwanda og med udgangspunkt i en række frastødende eksempler fra Facebook for, at vi er ved at udskamme og umenneskeliggøre en gruppe i vores samfund ved hjælp af øgenavne og en terminologi om nødvendig udslettelse. Eksemplerne er modbydelige, og det er relevant at vise, at udtalelser af den slags findes. For det burde de ikke, og det kan ikke undskyldes. Men jeg håber og tror alligevel, at hans bekymring er overdrevet. Heldigvis er det stadig ulovligt at udtale sig racistisk, og heldigvis kan man blive straffet for at true folk på livet. Men det er da vigtigt indimellem at blive konfronteret med tingenes tilstand.

”I det mere lune hjørne skriver *Anne Hjælmsø* om parallellerne mellem oldebarnet *Ellen* og oldemoren *Ellen*, der begge tumler med at gøre sig forståelige på grund af et ufuldstændigt ordforråd.

I det mere lune hjørne skriver *Anne Hjælmsø* om parallellerne mellem oldebarnet *Ellen* og oldemoren *Ellen*, der begge tumler med at gøre sig forståelige på grund af et ufuldstændigt ordforråd.

Det kræver kærlighed, fantasi og tid at forstå, hvad de forsøger at fortælle. Noget, der ifølge hende ikke er meget af i den offentlige ældrepleje, hvor mindre menneskelig kontakt gør livet ensomt for de ældre.

Politikens chefredaktør *Christian Jensen* fortæller om sin barndoms kommunebibliotek. Historien om et svigtet barn, der finder trøst i bogernes verden, og som takket være hjælpsomme ansatte finder tryghed til at vokse op og blive til noget, er en solstrålehistorie om velfærdsstatens fortræffeligheder. Ligesom bedre damebladsinterviews tilfredsstillende indlægget den indre vindueskigger og giver en lyst til igen at kaste sig over klassikerne. Så gør det ikke så meget, at historien er hørt før.

Mischa Sloth Carlsen beskriver, hvordan man i dansk på gymnasiet forsøger at give eleverne en sproglig dannelse. Indlægget er præget af fagterminologi og af at være skrevet i en undervisningsteoretisk sammenhæng, men giver et indblik i danskfagets struktur og indhold. Som et indlæg om, hvordan man skaber sproglig lyst blandt elever, er det dog temmelig tørt.

Et mere fabulerende fagindlæg er *Jesper Stanges* artikel om sproget ved begravelser. Her fremlægges præstens rolle som formidler af et sprog, der er overleveret gennem generationer, og som kan bringe trøst der, hvor ord ellers ikke rækker.

Ebbe Preisler skriver med stor lyst og interessante pointer om selskabssange. Han mener, at det hyppigt udskældte stiltræk 'omvendt ordstilling' faktisk er et (u)bevidst forsøg på at give sangene en rigtig 'sang-karakter' a la Grundtvig. Men Preislers entusiasme er desværre for

omsigribende og gælder også temmelig dårlige selskabssange, der citeres vidt og bredt, og som efterlader læseren med en følelse af, at man nok skulle have været der. Artiklen bliver for anekdotisk og sludrende. Selvfølgelig skal man ikke være sur og fratage folk lysten til at digte – en dårlig sang er langt bedre end ingen – men derfor kunne Preisler godt have haft ambitioner på lejlighedssangskrivernes vegne og have udvalgt nogle bedre eksempler. At skrive meningsfulde vers og rime kræver tålmodighed, fantasi og måske en god rimordbog, men mest af alt sproglig nidkærhed og tid til at tygge lidt på versene, indtil de falder på plads. Det kunne en artikel som denne med fordel have vist.

Jørn Henrik Olsen skriver om, hvordan terapiens sprog er blevet optaget i det almene sprog, sådan at nærmest alle følelsesudsving skal have en diagnose. Man taler ikke længere om skam, skyld, tristhed, kedsomhed og fortvivlelse, men i stedet om angst, stress og depression. Det er nok en korrekt iagttagelse, men den sproglige præcision halter. Fx er det uklart, hvad Olsen mener med en sætning som denne: »De følelsesmæssige tilstande sættes voldsomt under pres, fordi vi som mennesker oplever, at vi

adskilles fra stadig mere.« Hvad adskilles vi fra og siden hvornår?

Jørgen Christian Wind Nielsens indlæg er essayistisk og meget bredt. Det agiterer for en stærkere sprogpolitik, så vi kan værne om det danske sprog, der er truet fra mange sider. Det er et vigtigt standpunkt, men løber nok åbne døre ind blandt læserne af Modersmål-Selskabets årsskrift.

En relateret og ligeledes uhyggelig sproglig udvikling afdækkes af *Niels Åkerstrøm Andersen* i en artikel om, hvordan ord og tankegange fra kærlighedslivet nu bruges i forbindelse med ansættelse og fyringer på arbejdsmarkedet. I ledelseslitteratur beskrives forholdet mellem medarbejder og arbejdsplads som et parforhold præget af passion og sammenhold. Derfor kommer afskedigelse af

medarbejderen til at minde om skilsmisse og retfærdiggøres fx med, at medarbejderen skal finde den arbejdsplads, som han/hun i virkeligheden passer til.

Artiklen er et højdepunkt i årsskriftet, den er skarp, koncis og bruger relevante citater i stedet for personlige anekdoter. Hvis alle artiklerne havde været så velskrevne som denne, ville det have været en fryd at læse årsskriftet.

Årsskriftet slutter med en artikel henvendt til den faste læserskare om Gerda Thastum Leffers, der nok ikke har fortjent mindre end de tyve sider for sine imponerende 38 års tro tjeneste.

Den generelle vurdering af årsskriftet må være, at det er en blandet bunke indlæg. Selvom der er enkelte perler at finde, kunne udgivelsen have nydt godt af en strammere redaktion. ■

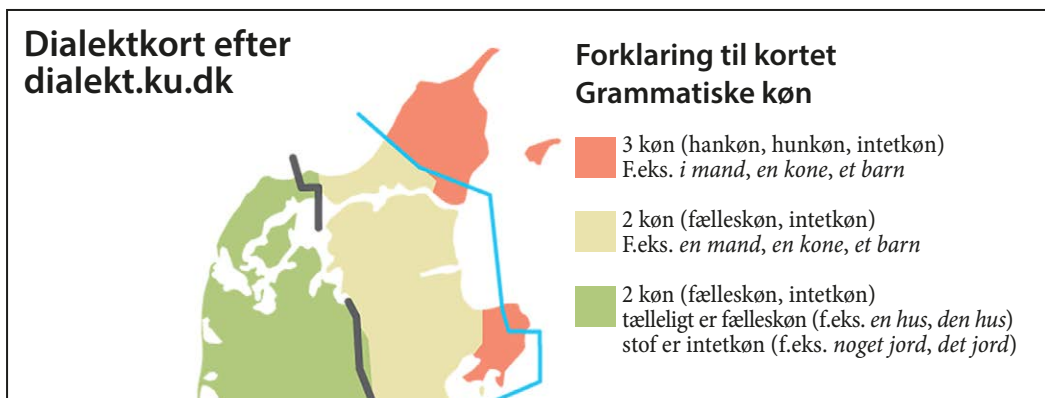
Sproget i lyst og nød. Redaktionel tilrettelæggelse: Årbogsudvalget og Georg S. Adamsen. (Modersmål-Selskabets årbog 2017). København: Modersmål-Selskabet, 2017. ISBN: 978-87-994137-5-1. 145 sider. 100 kr. Kan bestilles hos Modersmål-Selskabet.

Helga Margrethe Garne, Aarestrup, er cand.mag. i litteraturvidenskab.

Nordjysk (vendelbomål)

Af Michael Ejstrup, ph.d., sprogforsker, Folketingets Administration

Ovenstående kort er gengivet efter kort 2 fra Dialektkort på dialekt.ku.dk/dialektkort, hvor du ikke alene kan se en lang række kort som dette, men også klikke på de enkelte områder og høre lydseksempler. Vendelbomål tales, hvor den blegrode farve nord for Limfjorden findes. En senere artikel vil handle om thybomål.

Når talen falder på nordjysk, er mulighederne flere, i og med at Region Nordjylland rummer adskillige og meget forskellige talesprog. Eksempelvis hører talesproget i Thy til i den vestjyske afdeling med foranstillet bestemt artikel og vestjysk kønsfordeling i navneordene; det samme gælder for talesproget på Mors, mens talesproget i Hanherred i den vestre del på de samme punkter hælder mest mod vestjysk, i den østre del mest mod vendelbomål. Denne artikel handler om vendelbomål; altså nord for Limfjorden minus egnene vest for Hanherred.

Lad os begynde med et enkelt eksempel, som viser nogle væsentlige forskelle mellem sproget i de vestre og østre dele af den nørrejyske ø. Læg mærke til den bestemte artikels placering, kønsfordelingen i navneordene og ingen palatalisering af *nd* i vest, mens *nd* palataliseres til *nj* eller (nu mest) *j* i øst. »Manden og soen var inde i stuen« vil på henholdsvis thybomål og vendelbomål lyde:

Thybomål: »Æ man' å æ sow' war inn i æ sdååw«
Vendelbomål: »Majji å sow'wen war eej i sdåwwi«

Øst-nordjysk model og bøjning

Vendelbomålet hører som grundmodel til i den østjyske gruppe med efterstillet bestemt artikel og kønsopdeling af navneordene; oprindeligt med tre

	Hankøn	Hunkøn	Intetkøn
Navneord ubestemt ental	i huj' (en hund)	en sow' (en so)	e trøj' (et træ)
Navneord bestemt ental	huj'ji (hunden)	sow'wen (soen)	trøj'je (træet)
Navneord bestemt flertal	Hujjen (hundene)	søj'ern (søerne)	trøj'jern (træerne)
Talord	jej (en)	jen (en)	jet (et)
Ejstedord (adj)	mej (min)	min (min)	met (mit)

Tabel: Ældre vendelbomåls tre køn

køn (han-, hun- og intetkøn), hvilket har udviklet sig frem mod en opdeling i to køn nogenlunde svarende til opdelingen i fællesdansk. Men på ældre vendelbomål skelner man som i skemaet nederst på forrige side.

Som skemaet antyder, er hunkønsformerne dem, som får overtaget og danner rammen for de fælleskønsformer, der kommer til som fællesformer for han- og hunkønsord.

Konsonanterne

Især konsonanterne er spændende. For *g* og *k* ses samme udvikling som i svensk:

k-lyden findes ikke foran fortungevokaler (*i*, *e*, *æ*, *y*, *ø*). Her udtaler man på vendelbomål en palatal lukkelyd [c], der med almindelige bogstaver nok må skrives som en *tj*-lyd – som i ['cæ̃l:kʰ] *kirke* og ['cylɛŋ] *kylling*. Ligeledes bliver *g* i forlyd før fortungevokaler til *j* eller *dj*, så vi får følgende: *jik* »gik« og *jæs* »gæs«, og i de nord- og sydøstlige dele *djik* og *djæs* »gæs«. Skriftsprogets *-nd* udtales på nutidigt vendelbomål *j* som i *waj* »vand« og *huj* »hund«, hvilket særligt er med til at kendetegne vendelbomålet.

Det bløde *d* [ð], som sjællænderne og bornholmerne udtaler mellem vokaler er i almindelighed faldet bort, så på vendelbomålet hedder det ['sǫy:] *skyde* og ['sǫi:] *skide*; ['ʊœ:ʔ] eller ['ʊœjʔ] *rød*. Til gengæld høres det bløde *d* [ð] i stillinger, hvor det aldrig høres i fællesdansk; nemlig som første lyd i ord uden tryk som eksempelvis: *ved du nu hvad* ['ʊɛ ðo no 'hwɑ], og *nu skal du da lige passe lidt på* [no sǫɑ ðo ðɑ 'li: pʰɑs lɛɖ 'pʰʌ].

Skriftens *h-* som første lyd udtales før *j* og *v* som i ['hjœ:əŋ] *Hjørring* og ['hwɛmʔ] *hvem*. *t*-lyden udtales anderledes end i resten af Danmark. I københavnsk kan *t*-lyden udtales næsten som *s*-lyden, så

det kommer til at lyde, som om københavnerne siger *en (t)sube (t)sandpasta* i stedet for *en tube tandpasta*. Det sker ikke i vendelbomål; her artikuleres *t*-lyden med fortungen lige bag fortænderne, og der gives slip i et snuptag, så der ikke dannes friktionsstøj. Altså modsat københavnerne, som giver langsomt slip, så der dannes megen friktionsstøj.

Tre gode kendetegn

Vendelbomålet har som de øvrige nordjyske dialekter altid *w* i forlyd. Det vil sige, at *v* ikke findes – som i udsagnet [hɔn 'fø:ld ɛ'wɛʌ: wæ:e 'we:ʔ ɛ] *hun folte et velvære ved det*.

Vendelbomål har en anderledes tryk- og stødfordeling i præpositioner og verbalkomplementer som eksempelvis i udtryk som [hɔn 'ʌɑ: ðɔn 'pʰɔ kʰo'mo:n] *hun lagde den på kommoden*: her er der på fællesdansk ikke tryk på *på*, men det er der på vendelbomål. Og [hɔn to 'tʊœjən 'a] eller [hɔn to 'tʊœjən 'ɔ] *hun tog trojen af*: her er der på fællesdansk tryk og længde og derfor stød på vokalen i *af*, men ikke på vendelbomål.

Og så er der alle enstavelsesordene med kort vokal, der følges af en stemt konsonant plus en ustemt konsonant: De har alle sammen stød på fællesdansk, men det har de ikke i vendelbomål. Ord som *kant*, *hals*, *damp*, *mønt* og *hjælp* udtales altså med stød af eksempelvis københavnerne, men ikke af dem, der taler vendelbomål. ■

Michael Ejstrup, ph.d., sprogforsker, er ansat ved Folketingets Administration som redaktionssekretær. Redaktionssekretæren fastsætter Folketingets sprogpolitik i dialog med Dansk Sprognævn. Ejstrup er uddannet i lingvistik, fonetik og retorik.

Vendsyssel-Gildet – vendelbomålets venner

Af Ingrid Carlsen ic@modersmaalselskabet.dk

Modersmål-Selskabets vedtægter omtaler respekt for dialekterne takket være Tom Høyems og andres indsats. Vi orienterer derfor gerne om både dialekterne, som det sker i Michael Ejstrups artikler, og dialektforeningernes arbejde for at bevare og udvikle dialekterne. Ingrid Carlsen har i mange år repræsenteret Modersmål-Selskabet i Vendsyssel-Gildet og omvendt.

Dialektforeningen Vendsyssel-Gildets formål er at fremme interessen for og kendskabet til dialekterne i Vendsyssel, blandt andet ved afholdelse af møder, arrangementer og udgivelse af dialekt-publikationer. Vi har udgivet 21 bøger på vendelbomålet foruden sangbogen. Hvert år laves et årsskrift med mange gode artikler om og på dialekten.

Vendsyssel-Gildet har eksisteret siden 1992 og har 787 medlemmer. Vi afholder 12 aktiviteter om året. Her kan alle medlemmer komme med forslag til steder og personer. Ved at man kommer så meget rundt i hele Vendsyssel, møder man de forskellige nuancer i dialekten, som skifter inden for blot nogle kilometer.

Søren Ryge, Modersmål-Prisen og VG

En af aktiviteterne er årets udflugt. I 2017 fik 53 medlemmer en helt særlig oplevelse med en mand, som har sin egen dialekt og som er meget interesseret i det danske sprog og andres dialekter, nemlig havemanden og forfatteren Søren Ryge Petersen, der modtog Modersmål-Prisen i 2013. Vi havde fået en helt speciel tilladelse til at besøge ham og se hans have. Søren Ryge siger normalt altid nej til besøg.

Den specielle tilladelse skyldtes, at bestyrelsen i Vendsyssel-Gildet kom til København for at fejre Søren Ryge, da han fik Modersmål-Prisen. Søren Ryge sagde senere ja til at være hovedtaler til Vendsyssel-Gildets arrangement Dialektens Dag i februar 2014 i Hjallerup Kulturhus.

© Ingrid Carlsen

Nej, Søren Ryge – her bag kameraet – er ikke vendelbo, men sønderjyde. Til venstre Vendsyssel-Gildets formand, Ole Nørsgaard. Gildet fik af en helt særlig grund lov til at besøge Ryge på årsturen 2017, et af de arrangementer, som er så vigtige for at bevare og udvikle vendelbomålet.

Dialektsang

Under udflugten sang vi sædvanen tro flere sange fra Vendsyssel-Gildets sangbog, bl.a. Niels Hausgaards *Hvem bestemmer?: A hås sit i met fjernsyn*. Et af versene har omkvædet:

*Hwa er æ for nue, hwa ejer æ mæ?
Hwodant er wi kommen så tossi åstæ?*

Oversættelse: Hvad er det for noget, hvad ender det med? Hvordan er vi kommet så galt af sted?

Under hele turen har jeg, der til daglig bor i Nordsjælland, nydt at tale og høre min egen dialekt: vendelbomålet. For mig er den såvel nostalgisk som nutidig og levende.

*Er de te å ee? – Er de til at spise?
Er do bløwen wue? – Er du blevet våd?
A ka tøj i! – Jeg kan tygge den!*

Tak til bestyrelsen i Vendsyssel-Gildet og alle deltagere for en dejlig, oplevelsesrig og mindeværdig tur. Tak til Søren Ryge.

Af andre aktiviteter i Vendsyssel-Gildet kan nævnes den årlige gudstjeneste i forskellige kirker, hvor præsten taler dialekt.

At holde liv i dialekt og dialektvarianter

Når foreningen samles så tit og taler dialekten, så hører vi ord, som ikke er så meget brugt og lidt er gået i glemmebogen, men som da friskes op til fornyet brug. Det samme gælder dialektvarianterne.

For bare at nævne et par eksempler: Nogle *fryser fingrene*, mens andre *fryser om fingrene*. Nogle siger *uk*, andre siger *ut* – begge betyder 'ud'. Så er der dem, der vil snakke fint: De siger *u*.

Willy kom hjem til Vendsyssel efter en tur i

København, så naboen spurgte:

– Døjede du ikke med sproget derovre?

– Nej, men det gjorde københavnerner!

Vi må ikke glemme den indbyggede vendsysselske humor, der så ofte udtrykkes med dialekten. En storbruger af denne er Niels Hausgaard, som fik Modersmål-Prisen i 1997. Formand Ole Nørgård og næstformand Eigil Jensen har også denne humor og er altid i godt og smittende humør. Det er altså *jøwt*, 'fantastisk'. ■

Vendsyssel-Gildet og Modersmål-Selskabet

Den 4. august 2007 havde Vendsyssel-Gildet en dialektaften i København sammen med Modersmål-Selskabet. Claus Tilling, Henrik Munck, fotograf Kaj Nielsen-Gøgsig og undertegnede var tilstede. Da kom dialekten langt væk fra Vendsyssel og kunne også her fremme interessen for vendelbomålet. Vi fra Vendsyssel er stolte af vores dialekt og bruger den så tit som muligt – og også gerne under et nyt fællesmøde.

Ingrid Carlsen – indfødt vendelbo, men emigreret til Nordsjælland og »tosproget« – er repræsentant for Vendsyssel-Gildet i Modersmål-Selskabet og omvendt.

Lejlighedsange på vendelbomål – årets gang

Denne sang om året 2017 er skrevet på vendelbomål af næstformand Eigil Jensen:

1 No er der så nok igång go'en å o'er,
å så ska wi fæ'st lidt ijan.

Do milde så hastæ å o'er det da go'er,
men hwæ'n war æ li'eg, det gik hen?

Tja, no'e gik mæ wi war sammen,
hwæn Vensyssel Jilt dæj war rammen.

Så wi ka slæt int få armene ni'er,

wi ka slæt int få armene ni'er.

Nær mæ tinker på ålt det,

di ska bruges te,

så ka det da slet, slet int blyw bi'er!

6 På orstur fæk Viborg å Tange visit
før'n vi sku te Hørning å så'ew
men ak å da we – krowwer-maj ha' det skit –
ha' slætte ås – det war da grå'ew.
Men ætter no'n konfrontationer,
kam no'n te no hilt fi'en »stationer«.

Så wi ku slæt int få armene ni'er ...

7 På Samsø der ha' wi i fine dags tij.

Wi so'w daj på långs, twat å skrát.

I skow'i der hø't wi no'e, no'n de ku lij, –
en Lise der sang no' så flot.

På Flinck's fæk wi ma' – ih do milde –
å sang å musik te wås gilde.

Så wi ku slæt int få armene ni'er ...

8 På Djurslaj der so'w wi i hæ'w frå T V,
å Ryge så': Walkommen her.

På returen der sku æ så li'eg ske,
at bussen kam gråben for nær!

Men så kam i nåbo mæ føl'ser,
å så fæk wi grill-stjægte pølser!

Så wi ku slæt int få armene ni'er ...

9 No ér nok å o'er ijan cirka slæt op,
å hwa er det næst så for jet?

Ska wi no int tro på, at det føller trop,
no'e det så rammer plæt,

å er wi no bære lidt hældi,

ka wi jej gång te skro'el så wældi:

Wi ka slæt int få armene ni'er'...

Se alle vers på Vendsyssel-Gildets hjemmeside:
<http://www.vendsysselgildet.dk/sideasp?Id=79553>

Ikea fik Nordens Sprogpris 2017

Af Henrik Munck

Foreningen Norden tildelte i december Ikea og møbelgigantens grundlægger Ingvar Kamprad Nordens Sprogpris 2017 for deres bidrag til at gøre nordiske ord og udtryk og nordisk kultur kendt over hele verden. I begrundelsen blev Ingvar Kamprad, der døde som 91-årig i januar i år, fremhævet for at have bevist, at man ikke behøver at bruge engelsk for at gøre produkter internationalt attraktive. Ikea bruger konsekvent i alle sine varehuse rundt om i verden nordiske produktnavne for sine varer og specialiteter i restauranterne. »Ingen anden virksomhed har på samme måde sørget for, at mange mennesker har taget Norden helt ind i varmen, både i sproget og i deres hjem.«

Ingvar Kamprad valgte i sin tid at give produkterne skandinaviske navne i stedet for produktnumre, fordi han som ordblind havde problemer med tal. Derfor var han meget taknemmelig, da han fik overrakt den prestigefulde pris: »Eftersom jeg har levet med dyslexi (ordblindhed. red.) hele livet, forstår jeg godt, hvor vigtigt sprog er.« I Ikea lærer man fx, at slik hedder »godis«, is hedder »glass«, en middagslur er »tupplur« og »gäspa« betyder gabe, mens hovedretten i restauranterne er »köttbullar«. Navnet Ikea er dannet af forbogstaverne for Ingvar Kamprad og den gård Elmtaryd og landsby Agunaryd, hvor han voksede op. Tilfældigvis minder ordet Ikea om »hjem« på græsk og »rigtigt« på finsk.

Den nordiske sprogpris er siden 2010 uddelt årligt »til en person, institution, myndighed, organisation, virksomhed eller ildsjæl, som på en innovativ og god måde bidrager til at styrke den nordiske sprogforståelse«. Prisen blev i 2016 tildelt den norske ungdomsserie Skam, mens islandske Vigdís Finnbogadóttir fik prisen i 2013 og danske Ghita Nørby i 2012. ■

Henrik Munck er æresmedlem af Modersmål-Selskabet, var bestyrelsesmedlem 2004–2016 og næstformand 2006–2016.

Allan Karker (1926–2018)

Af Henrik Munck

Sprogforsker Allan Karker døde den 10. februar 2018 i sit hjem i Højbjerg ved Aarhus 92 år gammel. Modersmål-Selskabet fik i 2014 hans tilladelse til vederlagsfrit at genoptrykke hans uovertrufne danske sproghistorie *Dansk i tusind år*. Den udkom første gang som Modersmål-Selskabets Årbog 1993 og udkom i udvidet udgave i 2001. Den havde længe været udsolgt og var efterspurgt. Den genoptrykte udgave udkom i 2015 og kan fortsat købes via hjemmesiden.

Da Allan Karker fyldte 90 år den 24. januar 2016, udgav Selskabet på sin hjemmeside en lykønskning i form af en fyldig gennemgang af hele hans livslange virke for det danske sprog. Dagbladet Politiken bragte den 14. februar 2018 en nekrolog. Forinden havde Allan Karkers søn journalist Andreas Karker skrevet et mindeord den 12. februar 2018 på sin Facebook-side, som er kilde til de følgende afsnit.

Allan William Karker blev 92 år og døde i sit hjem i Højbjerg lørdag den 10. februar kl. 17. Da Andreas var teenager, var hans far formand for Dansk Sprog-nævn, og han fortalte i et interview i Aarhus Stiftstidende, at nævnet uophørligt fulgte med i sprogets udvikling, og at han f.eks. havde noteret, at hans ældste søn en dag havde konstateret, at noget var »fedt«.

Da Andreas skrev sin første bog i 2004, lod han sin far læse korrektur på manuskriptet. Egentlig ville han gerne have hørt sin fars mening. Den kunne han ikke få, men han fik manuskriptet tilbage med hundredvis af ekstra kommaer og nogle få faktarettelser af årstal og navne. Efterfølgende mødte Andreas den senere formand for Dansk Sprognævn Jørn Lund til et selskab og fortalte ham, at han havde ladet sin far læse korrektur på bogen. Jørn Lund svarede: »Det gør jeg også tit. Når Karker har læst korrektur, er der ingen fejl.« ■

Medlemsmøde med emnet »Er skånsk så svært endda?« tirsdag den 22. maj 2018 og derefter generalforsamling

Modersmål-Selskabet inviterer til medlemsmøde med stud.mag. Marie Sveistrup, der har undersøgt danskeres forståelse af skånsk og rigssvensk. Sveistrup vil holde oplæg med titlen »Er skånsk så svært endda? Danskeres forståelse af skånsk og rigssvensk i et sociolingvistisk perspektiv.«

Efter en pause generalforsamling i henhold til vedtægterne:
1) Valg af dirigent. 2) Bestyrelsens beretning om Selskabets virksomhed i det forløbne år. 3) Aflæggelse af revideret årsregnskab til godkendelse. 4) Fastsættelse af kontingent for det følgende kalenderår. 5) Indkomne forslag (Forslag skal være formanden i hænde senest 8. maj). 6) Valg af bestyrelsesmedlemmer og to suppleanter. 7) Valg af revisor og revisorsuppleant 8) Eventuelt.

Tidspunkt: 22. maj 2018 kl. 17–19

Sted: Meddeles senere via hjemmeside, Facebook og nyhedsbrev til medlemmerne.

Efter generalforsamlingen konstituerer bestyrelsen sig og beslutter sikkert, hvem der skal modtage Modersmål-Prisen i 2018. Du kan indsende et begrundet forslag som beskrevet på hjemmesiden.

Sprogprisen 2018

Sprogprisen 2018 uddeles torsdag 5. april 2018 kl. 16.30–19.30 i Djøfs lokaler i København. Temaet er Sport og sprog. Modersmål-Selskabet, hvis årbog i 2011 havde temaet sportsmetaforer og stadig kan fås, sidder også i år i udvalget bag sprogdagen og deltager med adskillige bestyrelsesmedlemmer.

Wir sprechen gerne Deutsch

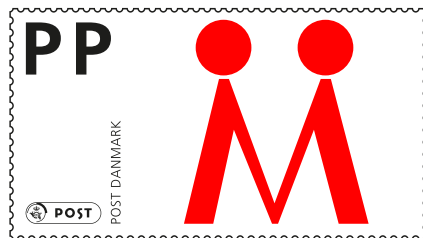
Verein Deutsche Sprache, vores tyske samarbejdspartner, har udgivet *Wir sprechen gerne Deutsch*, om udlændinges glæde over tysk (på tysk). Udgiver og forhandler er Ulla Weinreich fra Modersmål-Selskabets bestyrelse. Bestil bog, der fås for 140 kr. ved at sende en e-mail til Ulla Weinreich: wein@firkant.net.

Har du betalt kontingent?

Tak til alle, der har betalt kontingent. Har du ikke, så er det en stor hjælp for os, hvis du skynder dig at gøre det. Er du i tvivl, om du har betalt, så kontakt sekretariatet. Opgiv medlemsnummeret oven over navnet her ved siden af. Kontingentsatser og betalingsoplysninger kan ses på side 2. Mange tak!

Hjemmeside: www.modersmaalselskabet.dk

Facebook: www.facebook.com/ModersmaalSelskabet

Afsender: Modersmål-Selskabet, Sekretariatet v. Georg S. Adamsen, Kærvænget 28A, Gl. Sole, 8722 Hedensted